

SUBOTA/SAMSTAG 6. APRIL

19:00 Fileška buna 1919.

općinski stan / premijera igrokaza sa stručnim uvodom
Gemeinde- *Premiere des kroatischen Theaterstückes*
haus *mit zweisprachiger Einleitung*

NEDILJA/SONNTAG 7. APRIL

14:00 spomenmaša / Gedenkmesse

crikva / glavni celebrant / *Hauptcelebrant:*
Kirche p. Rafael Leitner COp

oko / ca. prošecija i pobožnost /

15:30 Prozession und Andacht

cimitor / polaganje spomenvijenca i kratki spomengovori
Friedhof *Kranzniederlegung und Gedenkworte*

17:00 Fileška buna 1919.

općinski stan / zadnja predstava igrokaza sa stručnim uvodom
Gemeinde- *2. Aufführung des Theaterstückes,*
haus *ebenfalls mit zweisprachiger Einführung*

sudjeluju / es wirken mit: Mihael Schreiber, p. Rafael Leitner COp, fra Božidar Blažević i dalnji subrati, farski tanač Mjenovo, farski tanač Filež, kantor Joško Domnanović, akademik prof. dr. Nikola Benčić, načelnik Johann Balogh, Heli Buranić, Danica Kuzmić, Moriška Jahns; projektna kazališna grupa, mišani zbor veleopćine Filež pod peljanjem Daniela Kulovića, crikveni zbor Mjenovo pod peljanjem Eduarda Jahnsa, muški zbor Složnost pod peljanjem Jakova Berlakovića i Joške Domnanovića, tamburaši folklorne grupe Graničari pod peljanjem Bernadete Jež, ognjobranci Mjenova i Fileža, školari

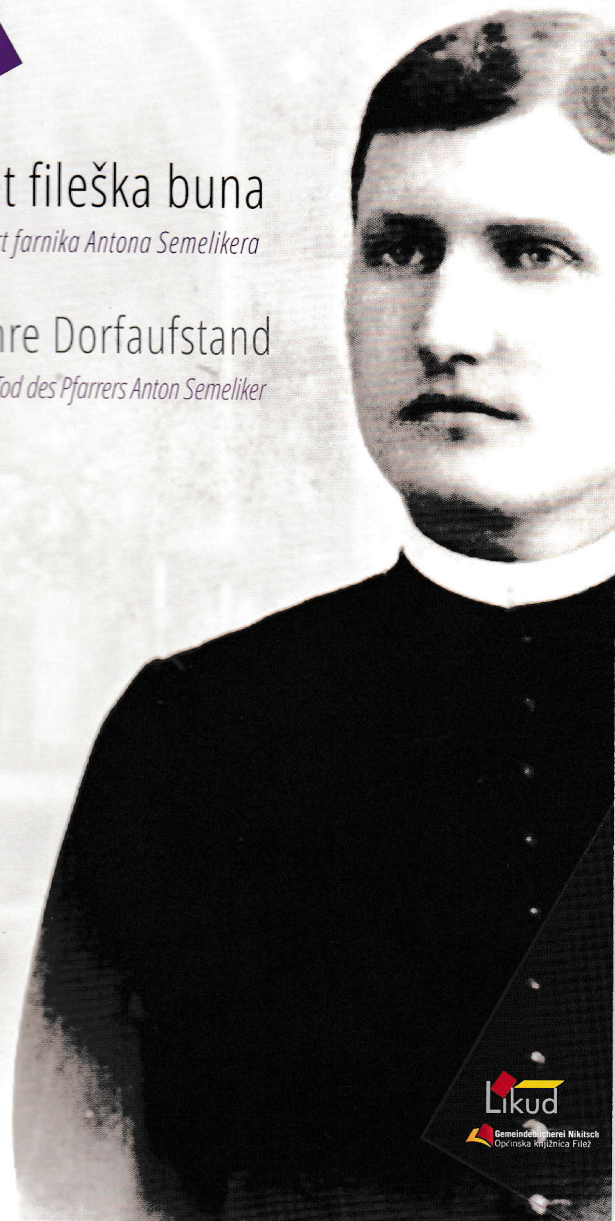
100

Ijet fileška buna

i smrt farnika Antona Semelikera

Jahre Dorfaufstand

und Tod des Pfarrers Anton Semeliker

Fileška buna 1919. i nje žrtve

vlasnik i izdavač:

LIKUD - Literarno i kulturno društvo
7302 Filež, <http://www.likud.at>; ZVR: 240706494

suradniki:

Franjo Palković, Nikola Benčić

slike:

arhiv općinske knjižnice Filež
Monika Palatin
Kristijan Karall

layout i tisak:

Kristijan Karall

u projekt uključena društva i institucije:

LIKUD - Literarno i kulturno društvo / Literatur- und Kulturverein
općinska knjižnica Filež / Gemeindebücherei Nikitsch
općina Filež / Gemeinde Nikitsch
r.k. fara Filež / Pfarre Nikitsch

šponzori:

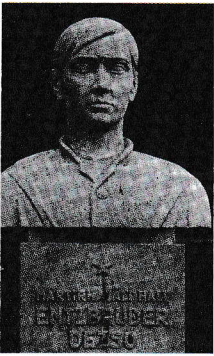
Kristijan Karall
grafika, video i webdesign

Prvi Svjetski boj (1914.–1918.) završi za Europu u strašnom kaosu. Milioni mrtvi i glad, raspadjena velika Austro–Ugarska monarhija, novo stvorene države išću nove političke sisteme. U Ugarskoj, kamo Filež i Gradišće tada slišu, proglašeni 21. marca 1919. revolucionar Béla Kun Ugarsku Sovjetsku Republiku (po spodobi Rusije), ka vlada samo 133 dane.

Kunovi revolucionari silom i zakonom kanu pretvoriti Ugarsku na komunistički sistem. Rekviriraju, oduzimlju bogatijim ljudem stane, blago i imanje da bi je razdilili na siromaške proletare i črljenu vojsku. Revolucionari posebno napadaju i Crikvu. Velika sela Ugarske dostaju za lokalnu vlast nove političke »direktorijume«, tako i Filež 30. marca 1919.

Protiv toga se Filešci odmah branu i pobunu, isto tako neka druga sela u Ugarskoj. U Velikom tajeđu, od 4.–10. aprila, izbije fileška buna kad direktorij zvrzne načelnika Miju Vargu i općinski tanač i počne kruto rekvirirati. Zatim prebrani vjeronauk u školi. Kašnje zatvori i crikvenu školu kade smjesti vojake. Radikalni komunisti Géza Várady, kotarski komisar iz Gornje Pulje i Dezsö Entzbruder, predsjednik vojnoga savjeta u Šopronu, u Filežu silno agitiraju i vabu ljude za črljeni proletarski program.

Situacija se pogibeljno zaoštruje, ar fileški seljaci ignoriraju tu »novu uredbu«. 4. aprila najprvo zmlatu člane direktorija i žandare, a 6. aprila pak skupa s Mjenovci, ke su na pomoć zvali, pretuču pred fileškom crikvom i Váradyja pri političkom govoru. Ov je naručio za svoju sigurnost iz Šoprona 50 nauružanih črljenogardistov i mašinpukše, sada zove još 300 vojakov u Filež da zgusnu pobunu i preišću cijelo selo za oružjem. U vrućoj, hektičnoj atmosferi dojde do striljanja i mrtvih. Ustriljena su dvojica mjenovska dica, Ivankac Bucolić i Marica Drimmel, a od šoka pri oštrom rekviriranju umre od kaplje fileška žena Marica Koščan.

Várady i Entzbruder proglasu u Filežu i Mjenovu oštar kućni arest, štatarijum. Iz Šoprona dovezu u kaštel Zichy–Mesko, kade imaju novo zapovidničko mjesto, proletarske civilne suce pod peljačtvom dr. Schambauera.

Burni su to dani 7., 8. i 9. aprila. Entzbruder i Várady išću i kanu odsuditi krivce za bunu na teške uzne kaštige ili na smrt. Za najvećega krivca gledaju od svega početka farnika Antona Semelikera. Ar on da je u prodika i vjeronauku nahuskao ljude protiv „nove črljene uredbe“, pak da je poslao 12-ljetnoga školaru Viktora Sedenika na Mjenovo po pomoć i tako prouzrokovao smrt dvoje nekrive dice. Farnik je odbio ta predbacivanja i je odbio ponudu Filešceva da ga u noći spasu prik granice u Austriju. On zna za svoje hahare i smrtnu pogibelj. Na ispiti- vanja u kaštelu su najprvo citirani bivši načelniki, noter i far- niki Fileža i Mjenova, za njimi velik broj seoskih muži i žen. Ovim se komisari kruto grozu da moraju uvaditi krivce za tučnjave i bunu, ar da ćedu nje same ili najbogatije seljake, ke si držu za talce, u kaštelu ustriljiti. Svi muču i ne krivu druge.

Iako suci Semelikeru ne moru dosljedno dokazati krivicu, ga na silno tiranje Entzbrudera 9. aprila odsudu na »smrt kroz kuglju«. Temelj su nesigurne izreke školaru Viktora, pod ve- likim pritiskom komisarov. To je sve potreslo. Odsudjeni Se- meliker skupaspade, ali ostaje miran. Ne ćuti u sebi nikakove krivice, on se poda »na istinu pred Bogom«.

S jedne strani se Várady i Entzbruder boju reakcije i nove bune u Filežu, s druge strani je za smrtne odsude nadležan Revolucionarni sud u Šopronu. Tamo sada odvezu Semeli- kera. U noći potvrdi Šopronski sud odsudu iz Fileža, opet na veliki pritisak Entzbrudera. 10. aprila kratko po polnoći eg- zekutiraju črljenogardisti Semelikera u sudskom dvoru. Jutro dojde od Vrhovnoga suda u Budimpešti telegram da moraju pustiti farnika na slobodu. Prekasno!

Farnik Anton Semeliker je četvrta žrtva Fileške bune – najznameni- tija žrtva – mučenik za vjeru, za Crikvu i hrvatski narod.

Nikitscher Dorfaufstand 1919 und seine Opfer

Auslöser für den Nikitscher Dorfaufstand im April 1919 waren die Repressionen der Ungarischen Räterepublik (Sowjets) unter Béla Kun. Kommunistische „Direktorien“ entmachten gewählte Gemeindever- tretungen, führten Eigentumsrequisitionen durch, verboten den Religi- onsunterricht und wollten konfessionelle Schulen schließen. Die empörten Nikitscher ignorierten die „neue Ordnung“, verprügelten Funktionäre der Räterepublik. Die Kroatisch Minihofer Nachbarn leis- teten dabei Hilfe. Als 50 Rotarmisten und 300 Soldaten zur Niederhal- tung des Aufstands einrückten, gab es Schießereien und Tote. Die Politkommisare Várady und Entzbruder wollten mit Verhaftungen und Todesandrohungen die Schuldigen für alle Attacken erzwingen. Mit wenig Glück. Doch als Hauptverdächtiger für die Aufwiegelung wurde Pfarrer Anton Semeliker zum „Tode durch die Kugel“ verurteilt, unschul- dig und ohne ausreichende Beweismittel. Aus Angst vor weiteren Un- ruhen wurde das Todesurteil vom 9. April aus Nikitsch durch das Revolutionstribunal in Sopron bestätigt und am 10. April im Gerichts- gebäude durch Rotarmisten vollstreckt. Das Budapester Höchstgericht telegraphierte tagsüber, dass der Verurteilte freizulassen ist. Zu spät!

Nikitsch Blg

Fileška buna 1919.

praizvedba igrokaza,

po istinskom događaju dramatizirao Martin Jordanić

Prvi tri čini igraju u Filežu. S početka na dvoru općinskoga stana, kašnje na mjestu blizu crkve. Četvrti čin je sudska hiža proletarskoga štatarijuma u Šopronu.

lica (imena igračev potiču od originalnih osobov)

Dezsö Entzbruder

Predsjednik vojnoga savjeta u Šopronu

Albert

kišbirov, općinski sluga

Geza Várady

Predsjednik vojnoga savjeta u Šopronu

János Körmendi

seoski noter

Mijo Varga

načelnik

Anton Semeliker

farnik

Joško Bartalov

seljak

Zsiboros

žandar

dr. Schambauer

sudac

Kellner

sudac

Johnny KUZMIĆ

Kristijan DOMNANOVIĆ

Alfred VÖRÖS

Rudi MARKO

Franci JORDANIĆ

Štefan DOMNANOVIĆ

Rudi BUCOLIĆ

Čarli PRIKOSOVIĆ

Benedikt KUZMIĆ

Aleks PRANDLER

dr. Ernő Mihályi

pater, spovidnik

Schwarz

sudac i zapovidnik

Nagy

sudac

seoski tobrači (proletari)

Marko Šujster

Mate Metlar

Janoš Vlakar

Pišto Lončar

Žuža Bobina

seljakinje

Katica Trusnik (Iodnerka)

Reza Leopold (Košijova)

Agnjica Domnanović (Grobišina)

Julijana Sedenik (Školnikovica)

Viktor Sedenik

12 ljetni sin školnikovice

režija i suflerke

Heli Domnanović, Heli Pravić

zvučni i vizualni efekti

Kristijan Karall

daljnja pomoć i hvala

Kazališna grupa Filež, Martin Kerstinger, Martin Bingler

Manuel KOŠČAN

Franci TOMŠIĆ

Štefan PRIKOSOVIĆ

Lukas MIKAČ

Mihi JORDANIĆ

Gregor KUZMIĆ

Rudi ČENAR

Justina HIPSSAG

Inge ČUKOVIĆ

Marija DOMNANOVIĆ

Aleksandra BUZANIĆ

Romy PRANDLER

Luka BEOŠIĆ

Anton Semeliker

životopis / Biographie

Rodjen u Vulkaprodrštofu 25. maja 1882. u seljačkom stanu, Slajkinovi. Otac mu je bio Jure Semeliker a majka Marija Dragšić i imali su desetero dce, Anton je bio deveto po redu. U porodici i selu se je govorilo hrvatski. Živahan, veseo i pobožan dičak je bio. Po domaćoj osnovnoj školi došao je 1897. najprije u gimnaziju u Šopron, onda u malo sjemenišće u Juru, potom pak u veliko sjemenišće na teološku izobrazbu.

Posvećen za svećenika je 30. juna 1905. Mladu mašu je imao 2. julija 1905. u rodnom selu Vulkaprodrštofu. Već u to vrijeme je vladao jezici svoje krajine: hrvatski, mađarski i njemački. Pretpostavni su ga karakterizirali kot vedroga, smirenoga i razboritoga mladića. Kapelan je bio u Svetici (1905.), Cokuli (1907.), a od 5. decembra 1907. u Filežu, kade je 1912. imenovan za farnika, po smrti uglednoga Mate Karalla staroga. U Filežu ga je zatekla kot 37-ljetnoga za vrijeme Ugarske Sovjetske Republike pri fileškoj buni 10. aprila 1919 tragična sudbina. Nekrivo je ustriljen od črljenogardistov na dvoru sudske stolice u Šopronu. Pokopali su ga najprije na cimiteru Sv. Mihovila u Šopronu.

Semelikerovo ekshumiranje je obvršeno srijedu 10. septembra 1919. uz spomensvečanost velikoga mnoštva ljudi. Potom su Semelikerove zemaljske ostatke stavili na četverosprežna konjanička kola, ka su slijedili Filešci uz veliku prošeciju s črnimi zastavami i koliju s vijenci na hrvatskom, njemačkom i ugarskom jeziku. Od Kerestura je Seklerski regiment

na konji, ki je ravno u toj okolici imao svoje vojne vježbe, sprohodio mnoštvo ljudi. Selo Filež je črnimi zastavami i slavoluki čekalo svojega dušobrižnika s ugarskim natpisom „Gyással fogadunk jó pásztor” (U tugi te primamo, dobri pastir!). Škrinja se je postavila u crikvu, kade je narod cijelu noć držao virostovanje.

Drugi dan je bio pokop na Filežu pod peljanjem pogrebne ceremonije jurskoga biskupa Antala Fetsera. Hrvatsku prodiku je držao Anton Grubić u nazočnosti oko 70 svećenikov Jurske biskupije, njegovih vjernikov, otprilike 8000 iz cijele pokrajine, i uz salvu Seklerskog regimenta.

Geboren am 25. Mai 1882 in Wulkaprodersdorf in einer Bauernfamilie mit 10 Kindern. Familien- und Dorfsprache war Kroatisch. Priester- und theologische Ausbildung in Győr. Priesterweihe am 30. Juni, Primizfeier 2. Juli 1905. Schon damals beherrschte er sämtliche Regionalsprachen: Kroatisch, Ungarisch, Deutsch. Laut Vorgesetzten ein heiterer, ruhiger, kluger junger Mann. Dient als Kaplan in Unterfrauerheid, Oggau und Nikitsch, ehe er 1912 zum Pfarrer von Nikitsch ernannt wurde.

Hier ereilte ihn 37-jährig in der Zeit der Ungarischen Räterepublik im Zuge des Nikitscher Dorfaufstands am 10. April 1919 ein tragisches Schicksal, als er in Sopron von Rotarmisten unschuldig erschossen wurde. Begraben zunächst in Sopron, am 10. September exhumiert, feierlich nach Nikitsch überführt und Tags darauf am dortigen Friedhof unter Zelebration des Győrer Bischofs unter seinen kroatischen Gläubigen zur letzten Ruhe beigesetzt. Dies war sein letzter Wunsch.

spomenmaša / Gedenkmesse

za farnika Antona Semelikera, Ivankaca Bucolića,
Maricu Drimmel i Maricu Koščan (žrtve fileške bune)

ulaz: O glava puna krvi (KN 105)

1. O glava puna krvi, * prepuna krvnih ran! *
O glava s oštri trni * prebita od svih stran! *
A vridna je va glava * presvitlih svih korun. *
Od nas bud stokrat zdrava * uz plač žukoće pun!
2. Ti Sin jedini Božji, * presvitli Gospodin, *
grdo smijućoj žlojsi * si cilj porugan svim. *
Od boli, ran pogrdjen * je lipi tvoj obraz, *
na špotni križ izvišen * zavrže svit te vas.

Kyrie - mišoviti zbori Fileža i Mjenova

Maša sv. Luke (p. Augustin Blazović, Štefan Kočiš)

1. štenje: Ez 34,11-16

Mrtvačko polje

psalam - kantor i narod

2. štenje: Phil 3,8-14

Radi Kristuša sam ostavio sve

aleluja - kantor

evandjelje: Iv 10,11-15

Dobar pastir život svoj da za svoje ovce

prodika

vjera Božja - narod

prošnje - crikveni tanačniki Fileža i Mjenova

odgovor: Usliši, usliši, usliši, Bože prošnje naše!

prikazanje - Graničari

Mir, pravi mir

Sanctus, Agnus Dei - mišoviti zbori Fileža i Mjenova

Maša sv. Luke (p. Augustin Blazović, Štefan Kočiš)

pričešćanje - Graničari

Srićna sigurnost

po pričešćanju: meditacija (Heli Buranić) i zbor

Stabat Mater (Zsoltán Kodály)

izlaz iz crikve i prošecija prema cimitoru: Marija naša pomoć (KN 233)

1. Marija naša pomoć, Marija pomoz. *
- Daj se dičit vadne, noć, Marija pomoz. *
- Marija pomoz nam, prosećim sirotam!*
2. Ti batrenje pokornih, ... Budi zdravlje nevoljnih, ...
3. Pogledj dicu proseću, ... Mat, pred tobom klečeću, ...
4. Tvoju pomoć išćemo, ... Tebe Majka prosimo, ...
5. Va žitku ino smrti, ... Glej na nas dobra Mati, ...
6. Da nek Bogu služili, ... Njega bud'mo dičili, ...
7. Budi naša patrona, ... Glej na nas s tvoga trona, ...
8. Nagni tvoje uho k nam, ... k tvojim tužnim sirotam, ...

prošecija i pobožnost

Prozession zum Friedhof mit Andacht

muški zbor Filež

Mučeniku Antonu Semelikera

akademik prof. dr. Nikola Benčić

Zadnji put Antona Semelikera 1919.

muški zbor Filež

Počivaj u miru

načelnik Hanzi Balogh

Ča nas uči smrt Antona Semelikera?

opijelo

polaganje spomenvijenca uz pratnju Graničarov

Ne dirajte mi ravnicu (Miroslav Škoro)

pelja:
fra Božidar
Blažević

glavni celebrant:
p. Raphael Leitner COP

kantor:
Joško Domnanović

redosljed prošecije

1. križ	5. milištranti
2. školari u bijelom	6. duhovništvo
3. muži	7. rodbina žrtav
4. jačkari, tamburaši	8. žene